

ANA

Īžanga

JOS SĄMONĖ BUVO SKAIDRI kaip žiemos diena, nepaprastai tyli ir be šešėlių diena, tarsi ką tik pasnigus. Į ją brovėsi šaižūs garsai, nukritusių naktipuodžių tarškėjimas ir riksmas. Visa tai gąsdino. Kaip ir verksmas iš gretimos lovos, jis raižė baltumą.

Daug kas verkė ten, kur ji buvo.

Prieš ketverius metus ji prarado atmintį. Praslinkus vos keliems mėnesiams, dingo žodžiai. Ji matė ir girdėjo, bet nei daiktų, nei žmonių negalėjo įvardyti, užtat jie neteko prasmės.

Ir štai dabar ji atsidūrė baltoje šaly, kur nebuvo laiko. Nežinojo, kur jos lova stovi ir kokio pati amžiaus. Bet atrado naują elgsenos būdą ir nuolankia šypsena meldė pasigailėjimo. Kaip kūdikis. Ir kaip kūdikis buvo imli jausmams, visa kam, kas be žodžių plazdėjo tarp žmonių.

Ji suprato, jog mirs. Tai buvo suvokimas, ne mintis.

Tik artimieji jos nepaleido.

Vyras ateidavo kasdien. Su juo susitikdavo be žodžių. Jis buvo virš devyniasdešimties, vadinas, irgi prie ribos. Bet nenorėjo nei mirti, nei žinoti. Jis visada tvarkė savo ir jos gyvenimą, todėl ryžtingai kovojo su neišvengiama būtinybe. Masažavo jai nugarą, lankstė kelius, balsiai paskaitydavo dienos laikraštį. Ji neprieštaraavo. Jie pragyveno ilgą ir sudėtingą laiką drauge.

Sunkiausia būdavo, kai ateidavo duktė, toji, kur gyveno toli, kitam mieste. Senoji, nieko nenuokdama nei apie laiką, nei apie

atstumą, visad nerimaudavo prieš jai apsilankant. Rodės, kad vos pabudusi auštant jautė riedantį per šalį automobilį ir moterį prie vairo, turinčią paikų vilčių.

ANA SUPRATO, KAD JI reikli kaip vaikas. Bet nieko negalėjo padaryti, vos tik atsipalaiduodavo, plūsteldavo mintys: dar vienas pasimatymas, ir gal išgirsiu atsakymą į kurią nors nespėtą išstarti klausimą. Bet, kai po gerų penkių valandų įvažiavo į ligoninės automobilių stovėjimo aikštelę, suprato, kad ir šį sykį motina jos nepažins.

Bet ji vis tiek klausinės.

To reikia man pačiai, pagalvojo ji. O mamai juk nesvarbu, ką šneku.

Bet ji klydo. Johana nesuprato žodžių, bet suvokė dukters kančią ir savo bejėgiškumą. Neprisiminė, kad jos rūpestis guosti vaiką, kuris visada klausinėdavo naivių dalykų. Bet pareiga nedingo, skola nesibaigė. Ji norėjo pabėgti į tylą, užsimerkė. Nesisekė, širdis daužėsi, o už akių vokų tamsa buvo raudona ir skaudi. Ji pravirko. Ana bandė guosti, nieko, nieko. Šluostė senajai skruostus, jai buvo gėda.

Bet neįmanoma buvo nuramdyti Johanos sielvarto, Ana išsiganando, paskambino pagalbos. Praėjo gerokai laiko, kaip visada, bet galiausiai tarpduryje pasirodė geltonplaukė mergina. Jaunų, be gilumos akių. Jų žydrinėj plytėjo panieka, ir Ana trumpam įsivaizdavo, ką ji mato: pusamžė moterėlė, išsigandusi, sumišusi, šalia sukriošusios senės, Viešpatie!

– Nieko, nieko, – pasakė ji, bet balsas buvo šiurkštus, šiurkštus kaip rankos, paglosčiusios senajai galvą. Vis dėlto jai pavyko, Johana taip staigiai užmigo, kad atrodė neįtikėtina.

– Stenkimės nejaudinti pacientų, – pasakė mergina. – Dabar pasėdėkit tyliai valandėlę. Po dešimties minučių ateisim pakeisti įklotų ir apiplauti.

Ana lyg susigėdęs šunelis per lankytojų kambarį spruko į terasą, susirado cigaretes ir įtraukė dūmo giliai į plaučius. Apsiramino, galėjo mąstyti. Iš pradžių piktai: prakeikta piemenė, kieta kaip tignagas. Žinoma, graži ir pavydėtina jauna. Ar mama pakluso jai iš baimės, gal čia tokia drausmė, kurią bejėgiai senukai jaučia ir pasiduoda?

Paskui apniko savigrauža, juk toji mergiotė darė jos darbą, ką pagal gamtos dėsnius turėjo pati atlikti. Bet ji neįstengė prisiversti, net jei būtų buvę laiko ir sąlygos.

Galiausiai šmėstelėjo viltiga nuovoka: mamą kažkaip sujaudino jos ištarti klausimai.

Ji užgesino cigaretę į surūdijusią skardinę dėžutę, pamestą ant stalo tarsi kokią nuolaidą pražuvėliams. Dieve, kokia ji buvo pavargusi. Mama, galvojo, nuostabioji mamyte, kodėl nepasigaili ir nenumiršti?

Nusigandusi dirstelėjo į ligoninės parką, kur žydėjo klevai, skleisdami medaus kvapą. Ji giliai įkvėpė, tarsi ieškodama pavasario paguodos. Bet jos jausmai buvo bežadžiai, aš irgi tarsi numirusi, pagalvojo, apsigrėžė ir tvirtu žingsniu patraukė link skyriaus seselės durų. Pabarbeno, spėjo pagalvoti: kad rasčiau Mertą.

Tai buvo Merta, vienintelė, kurią čia pažinojo. Jos pasisveikino kaip senos draugės, dukte atsisėdo ant lankytojų kėdės ir jau buvo bepradedanti klausinėti, kai užplūdo jausmai.

– Nenoriu raudoti, – pasakė ir pravirko.

– Nelengva, – tarė seselė, pastūmusi peketėlį popierinių nosinių.

– Noriu žinoti, kiek ji nutuokia, – pasakė dukte ir papasakojo, jog viliasi būti atpažinta, apie klausimus, kuriuos uždavė motinai ir kurių ši nesuvokė, bet vis tiek pajuto.

Merta klausėsi nesistebėdama.

– Aš manau, kad seni žmonės savotiškai supranta, ir mums sunku tą įsivaizduoti. Kaip naujagimiai. Tu pati auginai du vaikus ir žinai, kad jie jaučia viską, nerimą ir džiaugsmą, turbūt prisimeni?

Ne, ji neprisiminė, teprisiminė, kaip pati buvo apimta švelnumo ir begalinio rūpesčio. Bet žinojo, apie ką seselė kalba, nes turėjo vaikaičių, kurie daug ko ją išmokė.

Paskui Merta kalbėjo, jog senutę veikia paguodžiantys žodžiai, kad padarytos įdubos praguloms, todėl skausmai jos nekamuoja.

– Bet naktimis truputį nerami, – pasakė ji. – Atrodo, sapnuoja košmarus, pabunda ir rėkia.

– Sapnuoja?..

– Aišku, kad sapnuoja, visi sapnuoja. Tik gaila, kad nesužinom, ką mūsų pacientai sapnuoja.

Ana prisiminė katę namuose, gražų padarėlį, toji pašokdavo iš miegų ir imdavo šnypšti, iškišusi nagus. Bet pasidarė gėda ir nuo tokios minties. Tik Merta nematė, kaip ji sumišo.

– Turėdami galvoj blogą Johanos būklę, negalim duoti jai raminaujų. Ir man atrodo, kad jai reikia sapnuoti.

– Reikia?..

Seselė Merta apsimetė neišgirdusi nuostabos pašnekovės balse ir kalbėjo toliau:

– Ketinam paguldėti ją atskiram kambaryje. Nes dabar ji trukdo kitiems palatoje.

– Atskiram kambaryje, ar tai įmanoma?

– Laukiam, kol septintą paliks Emilis, – pasakė seselė ir nuleido akis.

Tik išvažiuodama atbula iš aikštelės ji suprato žodžius apie Emilį, senąjį sekmininkų pastorių, kurio psalmes girdėjo daugelį metų. Šiandien nepagalvojo, kad jo kambaryje tylu. Metų metus girdėjo jį giedant apie gyvenimą mirties šešėlių slėnyje ir Dievą, laukiantį su baisiomis bausmėmis.

JOHANOS PASLAPTINGASIS PASAULIS TURĖJO laiką. Jis atsiverdavo trečią valandą nakties ir užsisklęsdavo brėkstant, apie penktą.

Buvo kupinas vaizdų ir spalvų, kvapų ir balsų. Ir kitokių garsų. Užė krioklys, ūkavo vėjas klevų viršūnėse, o miškas džiūgavo nuo paukščių giesmės.

Šiąnakt jos vaizdai virpa iš nerimo. Vasara, ankstyvas rytas, įkypa saulė ir ilgi šešėliai.

– Tu pabaisiškai kvailas, – girdi ji puikiai pažįstamą balsą, tėvo. Jis visas išraudęs ir baugiai susijaudinęs. Ji išsigąsta, apglėbia rankomis jo kelius, jis paima ją ant rankų, paglosto plaukus ir sako:

– Netikėk juo, mergiote.

Bet jos vyriausias brolis stovi vidury kambario, toks gražus, su spindinčiomis sagomis ir auliniais batais, jis irgi šaukia:

– Bėkit į grotą, visi, dar šiandien. Rytoj rytą jau jie bus čia.

Tada pasigirsta dar vienas balsas, sumanesnis.

– Betgi paklausk, vaike. Argi Akselis ir Ulė iš Muso ar Astridos berniokai iš Fredrikshalio ateis čia mūsų šaudyti?

– Taip, motin.

– Man regis, pakvaišai, – sako balsas, bet jau netvirtas. Ir tėvas žiūri į kareivį, žvilgsnis atsibedžia į žvilgsnį, ir senasis nebegali atlaikyti rimtumo jaunojo akyse.

– Tikras vargas, jei taip manai.

Paskui vaizdai keičiasi, juda. Trepsi kojos, kyla nešuliai. Ji mato, kaip tuštėja rūšys ir podėlis. Didžiulis kubilas sūdytos mėsos pašaly, silkių statinė, bulvių rėčka, tekšių puodyne, kubilaitis sviesto, džiovintos duonos kepalai, viskas sugriozta kieme. Palei ažuolą. Maišai, prigrūsti atklodžių ir drabužių, visi vilnoniai daiktai, kiek būta troboje, iškeliauja tuo pačiu keliu, šlaitu žemyn, link ežero. Ji mato, kaip broliai sunkiai kabindami iriasi link iškyšulio ir kokie lengvi grįžta atgal.

– Žibalines lempas! – Čia motina surinka, eidama į vidų.

Bet kareivis ją sulaiko, irgi surinka:

– Ne, motin, teks apsieiti be šviesos.

Mergaitė žiūri išpūtusi akis, nusigandusi. Bet paskui ant jos rankos nutupia citrinukas.

Vėl keičiasi vaizdai, blėsta dienos šviesa, o ji sėdi tėvui ant pečių, šis, kaip paprastai, vakarėjant, nešasi ją stačia pakriūte aukštyn, kur kalno ežerai. Jie paslaptingi ir baugūs, visai ne tokie, kaip didysis ežeras, ribuliuojantis melsvai. Bet tuoj už malūno didžiausias iš niūriųjų ežerų sutrikdo tylą ir visu smarkumu nertų žemyn į krioklį, jei nebūtų užtvankos.

Tėvas patikrina sklendę kaip ir kiekvieną vakarą.

– Norvegijos vanduo, – sako jis, balsas apsunksta. – Atmink, Johana, kad vanduo, kuris mums pelno duoną, atkeliauja iš Norvegijos. Vanduo, – sako jis, – daug protingesnis už žmones, sienos jam nė motais.

Jis įtūžęs. Bet jai nebaisu, kol sėdi jam ant pečių.

Temsta. Vargais negalais nusileidžia jis nuo skardžio, prieina prie malūno, pačiupinėja spyną. Mergaitė girdi, kaip jis murma, bjauriai keiksnodamas, paskui takeliu traukia link valtės. Grotoje tylu, broliai užmigę, tik motina neramiai vartosi kietame guolyje.

Mergaitė miegos tėvui ant rankų, kuo arčiau prisiglaudusi.
Šalta.

Vėliau, kiti vaizdai. Ji didesnė, tą supranta iš kojų, tapenančių grotos angoje, su klumpėmis, nes pašlaitės slidžios.

– Tėti, – šaukia ji. – Tėti.

Bet jis neatsiliepia, ruduo, greitai sutemsta. Tada ji pamato šviesą grotos angoje ir nusigąsta, grotoje kažkas rėkauja, ten ir Rudolfas, kalvis, kurio ji taip bijo. Ji regi, kaip jie svirduliuoja, ir jis, ir tėvas.

– Eik namo, vaike, – surinka šisai, ji bėga verkdamą, bėga, parpuola, užsigauna, bet sužeistą kelį ne taip skauda, kaip gelia širdį.

– Tėti, – šaukia ji. – Tėti.

Ir štai ateina naktinė seselė, susirūpinusi: „Nieko, nieko, Johana. Čia buvo tik sapnas, miegok dabar, užmiršk.“ Ji paklūsta kaip visada, pamiega kokią valandą, kol kūną persmelkia dieninės pamainos balsai ir lyg ledas pasklinda jos gyslomis. Ji tirta nuo šalčio, bet niekas to nemato, langai atsilapoja, jie perrengia ją, jai daugiau nebešalta ir visai ne gėda.

Ji vėl sugrįžusi į baltą nebūtį.

ANAI NAKTIS BUVO PILNA sudėtingų skaidrėjančių minčių. Jos prasidėjo nuo sesers Mertos sužadinto jausmo, kai ši paklausė apie vaikus. Švelnumas ir begalinis rūpestis. Visada taip būdavo, kad, apimta galingų jausmų, ji netekdavo jėgos.

Tik apie trečią valandą užmigo. Sapnavo. Mama. Ir malūną bei krioklį, krintantį į šviesųjį ežerą. Sapne tas didžiulis vanduo buvo ramus ir žvilgantis.

Sapnas ją nuramino.

Dieve, kaip mama mokėdavo pasakoti! Apie elfus, šokančius ant ežero mėnesienoje, apie raganą, ištekėjusią už kalvio ir galinčią apduoti protą tiek žmonėms, tiek gyvuliams. Kai Ana paūgėjo, pasakos virto ilgomis istorijomis apie žmonių gyvenimą ir mirtį tam nepaprastam pasienio krašte. Sulaukusi vienuolikos ir tapusi nepatikli, manė, jog visa tai buvo melas, ir tas nuostabus kraštas gyvavo vien mamos fantazijoje.

Vieną dieną, kai užaugo ir jau turėjo vairuotojo pažymėjimą, ji įsisodino motiną į automobilį ir nuvežė namo prie krioklio ties ilguoju ežeru. Tebuvo dvidešimt keturios mylios. Dar ir dabar prisiminė, kaip, išmatavusi atstumą žemėlapyje, pyko ant tėčio. Jis jau daug metų turėjo automobilį, puikiausiai galėjo sugaišti tas kelias valandas, pavėžinti Johaną ir mergaitę, kuri tiek buvo prisiklausiusi pasakojimų apie vaikystės šalį. Jei tik būtų buvę noro. Ir supratimo.

Bet kai tą saulėtą vasaros dieną prieš trisdešimt metų abi su motina pasiekė tikslą, pyktis buvo išgaravęs. Iškilminga, apstulbusi stovėjo ji ten ir žiūrėjo: tiesa, štai jis, pasakų kraštas su ilgu ežeru klonyje, su kriokliu, krintančiu iš kokių dvidešimties metrų aukščio.

Malūnas buvo nugriautas, jo vietoj įrengta elektros stotis, dabar irgi nenaudojama, kai įsiviešpatavo atominė elektrinė. Bet gražus raudonas namas tebelikęs, jau seniai kažkieno paverstas vasarnamiu.

Pernelyg didi buvo akimirka, užtat jos nedaug kalbėjo. Motina verkė ir prašė už tai dovanoti: „Kokia aš kvaila.“ Tik tada, kai pasiėmė iš automobilio maisto krepšį ir įsitaisė ant plokščios uolos palei ežerą, pasitiekusios kavos ir sumuštinių, Johana prašneko, ir jos žodžiai atrodė tokie pat, kaip Anai mažai esant. Ji pasirinko istoriją apie neįvykusį karą:

„Aš buvau vos trejų metų, kai prasidėjo unijos krizė ir mes susikraustėm į grotą. Ten toliau, už iškyšulio. Tikriausiai prisime nu todėl, kad augdama daug sykių girdėjau tą istoriją pasakojant. Ir viską labai aiškiai įsivaizduoju. Sugrižo Ragnaras, toks apveidus, su mėlyna uniforma žvilgančiomis sagomis, ir pranešė, kad bus karas. Tarp mūsų ir norvegų!“

Balsas atrodė vis toks pat nustebeš, mažas vaikas negalėjo to suprasti. Trejų metų mergaitė, kaip ir visi pasienio gyventojai, turėjo giminių anapus Norvegijos ežerų, kur mamos sesuo buvo nutekėjusi už žuvų pirklio Fredrikshalyje. Pusbroliai daug vasaros savaitių buvo praleidę malūnininko troboje, o ir ji pati vos prieš koki mėnesį viešėjo su motina mieste, kur buvo didžiulė tvirtovė. Prisiminė, kuo kvepėjo žuvų pirklys ir ką jis pasakė, kai jos sustojusios spoksojo į tvirtovės mūrus.

– Čia mes nušovėm tą prakeiktą švedą.

– Ką?

– Švedijos karalių.

Mergaitė išsigando, bet teta, gerokai švelnesnė už motiną, paėmė ją ant rankų ir paramino:

– Taip atsitiko labai seniai. Nes tada žmonės daug mažiau turėjo proto.

Bet, matyt, kažkuo dėdės balsas įstrigo mergaitei, nes, praslinkus kiek laiko po viešnagės Norvegijoje, ji paklausė tėvą. Šis nusijuokė ir atsakė neaiškiai kaip ir teta, kad taip buvo seniai, kai žmonės leidosi valdomi karalių ir kvailių karininkų.

– Bet juk ne norvegas šovė. O švedas, nežinomas istorijos didvyris.

Ji nesuprato, bet atsiminė žodžius. Ir vėliau, kai mokėsi Geteborgo mokykloje, pagalvojo, kad tėvas teisybę sakė. Tikrai palaimingas buvo šūvis, pribaikęs Karolį XII.

Tą kartą jos ilgai sėdėjo ant plokščios uolos, mama ir Ana. Pasakui iš lėto apsuko keliu iškyšulį, per mišką nuėjo iki mokyklos, kuri tebestovėjo, bet buvo daug mažesnė, negu Johana prisiminė. Vidury miško riogsojo didžiulė uola, milžino pamesta, pagalvojo Ana. Mama ilgai nesitraukė nuo akmens, stebėjosi: „Koks jis mažytis.“ Ana, pati apgaubusi burtais vaikystės kalną, nesijuokė.

Visą tą ilgą šeštadienį Anai sekėsi, ji buvo gera duktė. Taisė mėgstamiausius tėvo patiekalus, neišsiduodama nekantraujanti klausėsi jo begalinių istorijų, nuvežė jį į prielauką, kur stovėjo laivai, sėdėjo ten sužvarbusi, kol jis tikrino fenderius ir tentus, išbandė motorą, palesino gagas duonos trupiniais.

– Gal paplaukiotume?

– Ne, per šalta. Be to, turiu važiuoti pas mamą.

Jis pasižiūrėjo su panieka. Ana niekaip neišmoko pakelti burės ar užkurti variklio. Gana, kad jis... bet verčiau pasisaugoti.

– Tu, – pasakė jis, – visą savo gyvenimą nieko daugiau neveikei, tik knisaisi po knygas.

Norėjo įžeisti, ir jam pasisekė.

– Ir puikiausiai pelniausi iš to, – pasakė ji.

– Pinigai, – atsakė jis, ir patyčia suvirpo lūpų kampučiuose, – pinigai dar ne viskas pasaulyje.

– Tiesa. Bet tau daug kas, nes amžinai skundiesi pensija ir skaičiuoji kiekvieną erę.

Štai ir perplyšo gerosios dukters kaukė, pagalvojo ji, prakeikė savo jautrumą ir susigūžė prieš neišvengiamą barnį. Bet tėvas buvo nenuspėjamas, kaip paprastai. Užtat jam taip sunku, pamanė ji.

– Tu niekada nesuprasi, ką reiškia būti alkanam ir nuskuriam, – pasakė jis. – Anksti išmokau tausoti skatiką.

Ji šiaip taip nusišypsojo, pasakė, jog pajuokavusi, mielas tėtuši. Ir debesis praslinko pro šalį, o ji padėjo jam išlipti į krantą ir įsėsti į automobilį.

Tėvas turi tik dvi puses, piktąją ir sentimentaliąją, pagalvojo ji. Kai viena išsivadėja, ateina metas antrai. Paskui prisipažino klydusi. Beje, jis kalbėjo tiesą, ji niekada nebadavo.

Ligoninėje šiandien irgi sekėsi geriau. Ana elgėsi kaip ir pridėjo, čiauškę su senute, laikė ranką, pavalgydino, kai atėjo laikas. Vieną šaukštą tėčiui, vieną mamai. Vidury žodžio nutilo, susigėdo. Juk tai pažeminimas.

Pavalgiusi senoji užmigo. Ana tebesėdėjo, žvelgdama į ramų veidą. Mieganti ji atrodė beveik nepasikeitusi, ir Ana, vos nespringdama iš užuojautos ir savo bejėgiškumo, išėjo trumpam į terasą parūkyti. Su cigarete rankoje bandė galvoti apie sunkiąsias motinos puses, visišką savęs atsižadėjimą, nuolatinę sąžinės graužatį. Namų šeimininkė, auginanti vieną vaiką ir be paliovos jį dievinanti.

Kvailystė, tai jai nepadėjo. Niekas taip neįskaudina kaip meilė, pagalvojo ji. Mano bėda, kad gavau per daug, užtat negaliu val-

dytis, nei prieš mamą, nei prieš Rikardą. O ypač kai susiduriu su vaikais.

Ir, pagalvojus apie dvi dukras, taip pat nudiegė širdį. Visai be priežasties, jai nebuvo ko dėl jų nerimauti. Jų mama irgi buvo be galo rūpestinga. Ir jau nieko nepakeisi.

Kai sugrįžo atgal į palatą, motina pabudo ir, žvelgdama į ją, bandė nusišypsoti. Tik menką akimirką ir gal daugiau nepasikartos. Vis dėlto Ana buvo baisiausiai laiminga, tartum sutikusi angelą.

– Sveika, mamyte, – pasakė ji. – Ar žinai, ką aš šiąnakt sapnavau. Sapnavau Nuškvateną, viską, ką tu pasakojai.

Akimirka seniai buvo dingusi, bet Ana tebekalbėjo, ramiai, ilgais sakiniais. Kaip su suaugusiuoju.

– Užtat prisiminiau, kaip tu ir aš ten nuvažiavom pirmą kartą. Tikriausiai neužmiršai, buvo graži vasaros diena, ir aš negalėjau atsistebėti, kad viskas atrodė taip, kaip tu pasakojai. Mes sėdėjom ant didžiulės uolos prie ežero, ar atsimeni? Tu pasakojai apie grota, kur jūs susikraustėt, manydami, kad bus karas su Norvegija, kaip jūs ten gyvenot ir kaip visi šalot. Išskyrus tave, nes miegodavai tėčio glėbyje.

Gal tai buvo tuščia svajonė, bet Anai pasivaideno, kad senosios veidas pagyvėjo, nuostabą pakeitė džiaugsmas.

Ji šypsojosi.

Aš įsivaizduoju, tai neįmanoma, betgi matau, kad įmanoma, nesiliauk, mama, nesiliauk.

Ji tebekalbėjo apie krintantį vandenį ir mišką, veidas vėl išblėso. Bet ji tada pasakė:

– Aš dažnai spėliojau, kaip galima miegoti grotoje. Juk taip drėgna, kad nepajėgėt net ugnies užsikurti, turėjot valgyti šaltą maistą.

Dabar nebuvo abejonių, veidas vėl persimainė, ši sykį pralinks-mėjo.

Ji bandė nusišypsoti Anai, labai stengėsi, bet nepasisekė, išėjo tik grimasa. Bet paskui atsitiko stebuklas, rudos akys pažvelgė tiesiai į Anos akis, tvirtai, su išraiška.

Ir bemat ji užmigo. Ana dar ilgai sėdėjo. Po pusvalandžio atsivėrė durys, ir mėlynakė pasakė: „Metas perkloti pacientus.“

Ana atsistojo, sukuždėjo ačiū motinai į ausį. Išeinant iš palatos senė gretimaj lovoj ėmė rėkti.

ANA PADARĖ LANKSTĄ PAKRANTE, pasėdėjo automobilyje, žvelgdama į iškyšulį, kur mokėsi plaukti. Ten, kur muskusinis ūksminas ir naktizolės augo pramaišiu su snapučiais ir gargždeniais, tarp uolų buvo valčių prielauka, paprastos nuosavos pašiūrės, išmargintos skaldytomis plytomis, ir taip negailestingai aplipusios priestatais, kad vos galėjai pažinti. Iki pat kalno, kur driekėsi vaikystės pievos, kur sirpo žemuogės, žydėjo rugiagėlės ir ganėsi karvės, riogsojo ilgos eilės vienodų namukų, tarsi parvirtęs ant šono dangoriažis.

Tik jūra tebebuvo tokia pat. Ir salų lėkšti profiliai pilkam horizonte.

Prarastas kraštas, prarasta vaikystė.

Sykį mes čia žingsniavom pakrantės pieva, susiėmusios už rankų. Nešėmės maudymosi paklodę, maisto krepšį, sumuštinių, kavos tau ir sulčių man. Aš jau beveik užaugusi, pagalvojo ji ir nuliūdo. Net pyktis suėmė. Kodėl viskas taip bjauru, taip barbariška.

Kitados mano mama buvo tokia graži kaip šis gamtovaizdis. Dabar menksta. Ir aš bandau su tuo susitaikyti. Ypač pastaruoju metu, nes ir aš sena, tuoj būsiu sena.

Man laikas namo.

Bet skubėjo be reikalo, nes tėvas miegojo.

Tyliai tarsi vagis slankiojo ji po namus ir galų gale rado tą, ko ieškojo. Fotoalbumą. Bet nuotraukos nesukurstė prisiminimų, greičiau tik patvirtino faktą. Taip, tokie mes buvom.

Ji atsargiai ištraukė stalčių, norėdama padėti atgal seną albumą. Bet šis įstrigo, ir ji negreitai suprato kodėl. Po gėlėtu popierium, kuriuo motina prieš daugel metų buvo išklojusi stalčius, gulėjo dar viena nuotrauka, su stiklu ir rėmeliu. Senelė!

Ji išsiėmė nuotrauką, nustebusi pažvelgė į sieną, kur ši visada kabojo greta tėčio mamos ir senelio, vaikų ir vaikaičių. Iš tikrųjų, paveikslas buvo nukabintas, ir nenublukęs apmušalų plotelis rodė, kur jo vieta.

Kaip keista – kodėl jis nuėmė senelės nuotrauką? Gal nemėgo senelės? Betgi mėgo?

Tiesą sakant, ką gi aš žinau? Ką gali žinoti apie tėvus? Apie vaikus?

Ir kodėl taip svarbu? Kodėl jaučiu skriaudą, kad neprisimenu ir nesuprantu? Tarsi kokią kiaurymę privalau užpildyti. Atrodo, lyg nebūčiau turėjusi vaikystės, o tik pasakojimą apie ją, apie tai, kas atsitiko ar gal neatsitiko.

Jie buvo geri pasakotojai, ypač mama, ji viską sugebėdavo vaizdingai atkurti.

Pagražintus paveikslus?

Tėtis gudraudavo, ką nors pridėdavo, kad atrodytų įspūdingiau, ir praleisdavo keblesnius dalykus, tą ji suprato dar maža būdama. Ir atleido, nes buvo ir smalsu, ir linksma.

Neskubėdama užlipo ji laiptais į savo seną mergystės kambarį, išsitiesė ant lovos, pajuto, kokia išvargusi. Jau visai užmigdama suprato, jog padarė svarbų atradimą. Gal todėl taip mažai turėjo vaikystės prisiminimų, kad gyveno lyg rašte. Apsakyme, kur niekada kaip reikiant savęs nepažino.

Ar taip susvetimėjo?

Ji atsibudo, kai senis sutarškino kavinuką virtuvėje, pašoko ir, neramios sąžinės genama, nulėkė laiptais žemyn.

– Aha, štai kur tu, – pasakė jis nusišypsojęs. – Maniau, sapnuoju, kad tu apsilankei.

– Užmiršai?

– Nūnai taip greitai viską užmirštu.

Ji paėmė kavos virdulį iš jo rankų, pasakė:

– Sėskis ant kanapos, aš sutaisysiu kavos.

Surado cinamono bandelių šaldiklyje, atšildė krosnelėje ir žiūrėjo stovėdama, kaip verdantis vanduo gurgėdamas sunkiasi per popierinį filtrą, suuodė kavos kvapą ir nekreipė dėmesio, kaip senis jau gerokai išibėgėjęs pasakojo, kad syki, plaukdamas burlaiviu iš Skageno, sutiko banginį. Tai buvo sena sena istorija, ji daug kartų ją girdėjo. Su malonumu.

Dabar jis jau nesugebėjo palaikyti įtampos ir nepamesti siūlo galo. Jo pasakojimas vos šliaužė į priekį, klydinėjo į šalis, visai susipainiojo:

– Kur aš sustojau?

– Ties Varbergu.

– Aha, taigi, – dėkingas tarė jis, bet tas siūlas, į kurį jis įsikibo nuo Varbergo, buvo iš kitos istorijos, apie merginą ir šokių senos tvirtovės kieme. Staiga jis nutilo, susigėdęs prisipažino, jog Kungelvo tvirtovėj šokęs vieną šviesią vasaros naktį. Ir susikovęs su merginos sužadėtiniumi.

Nušvietęs savo nepaprastą pergalę prieš sužadėtinį, jis praskaidrėjo, pasakojimas jį tarsi išaukštino, suteikė spindesio. Bet tučtuojau įsipainiojo į kitų prisiminimų verpetą, kai mušėsi ir laimėjo, kai sutramdė pasibaidžiusį arklį ir išgelbėjo vaiką, įkritusį kažkokiam uoste.

Ji išėmė iš krosnelės bandeles ir pajuto nepakeliamą sielvartą. Tai buvo šurpu, begėdiškos pagyros, ištežusios smegenys, svaidančios padrikus prisiminimus.

Beje, ar prisiminimus? Gal tai buvo tik paiki pramanai, per laiką vis labiau išbrinkę.

Aš nenoriu pasenti, pagalvojo ji. Ir, pildama kavą į puodelius: „Kaip galėčiau kada nors pasirodyti nuoširdi?“ Bet balsiai tepasakė:

– Tavo klijuotė jau nusitrynusi. Rytoj nuvažiuosim ir nusipirkim naują.

Pagėręs kavos jis nuėjo prie senojo televizoriaus, palaimingo, bjauraus TV. Ten, išsėdėtam fotelyje, užmigo kaip ir visada, ji galėjo paruošti pietus ir dar spėjo truputį pasivaikščioti ažuolyne tarp kalno ir namo.

Vėl susitiko per pietus, valgydami muštinius su grietinės padažu ir bruknėmis.

– Tokio maisto gaunu tik tada, kai tu čia, – pasakė jis. – Meriotės tik skrajoja, neturi kada taisyti rimtų valgių.

Aiškliai priekaištauojantys žodžiai. Įtaręs, kad ji nesupranta, dar pabrėžė:

– Tu puikiausiai galėtum čia sėdėti ir rašyti.

– Aš turiu vyrą ir vaikų.

– Jie gali atvažiuoti ir aplankyti, – pasakė jis, o ji pagalvojo, kad iš esmės jis teisus. Juk ramiausiai galėčiau baigti savo straipsnį senajam kambaryje. Nuoširdi, pagalvojo ji ir nusišypsojo, pamiršusi viską, tai štai, kaip tokia pasidarai? O jeigu pasakyčiau, kad, tėti, nė akimirką neturiu ramybės tavo namuose, kad jau dabar nesuprantu, kaip ištvėrčiau dvi dienas neišprotėjusi.

– Aš tau netrukdyčiau, – pasakė jis.

Jo žodžiai nuskambėjo lyg maldavimas, ir ji vos nepravirko. Bet prašneko apie kompiuterius, kurie buvo reikalingi darbe, o tų mašinų neįmanoma perkraustyti.

Nuoširdi, pagalvojo ji, meluodama tėvui tiesiai į akis. Kai jis atsikėlė nuo stalo ir padėkojo už pietus, balsas tebebuvo šaltokas. Nepatinka jis man, pagalvojo. Aš jo bijau, aš negaliu su juo ištvėrti, nekenčiu jo. Blogiausia, kad myliu jį.

Ji suplovė indus. Atėjo kaimynas, mėgo jį, malonus buvo žmogus. Linksma kaip visada, paglostė jai skruostą ir tarė: „Nelengva, aš suprantu.“ Jai kažkodėl pasidarė šturpu, kai sutiko jo žvilgsnį, rodos, šešėlis nuslinko per virtuvę.

– Eik pas tėtį, o aš sutaisysiu grogo, – pasakė ji ir pati išgirdo, kaip balsas suvirpėjo.

Netvirtomis rankomis paėmė padėklą, džino butelį, kurį buvo atsivežusi, tonizuojančio vandens, dubenėlį žemės riešutų. Nuojauta? Ne! Aš pavargusi ir išprotėjusi. Kelis sykius pakartojo pusbalsiu, pavargusi ir išprotėjusi. Jis dar jaunas, sveikas ir linksmas, tokie žmonės ilgai gyvena. Vaišindama gėrimu lyg probėgšmom pasakė:

– O kaip tu jautiesi, Birgeri?

Jis nustebęs pasižiūrėjo į ją ir atsakė, kad jaučiasi gerai, kaip paprastai. Ji linktelėjo, bet visą vakarą nedrįso sutikti jo žvilgsnio.

Anksti susiruošė miegoti, apie devintą senis staiga pasijuto nuilsęs. Ji palydėjo jį į lovą, švelniai ir atsargiai, kaip tik mokėjo. Jis labai greitai pasijusdavo įžeistas.

Pati nusinešė puodelį arbatos į kambarį, taip derėjo. Mama atkakliai siūlydavo – puodelį arbatos su medum prieš miegą. Geriant saldų gėrimą atgijo vaikystė, išniro iš pašamonės prisiminimai. Medaus kvapas, puodelis su mėlynomis gėlytėmis, o už langą, tarsi iš dangaus nukritęs, džiūgaujantis žuvėdrų klyksmas.

Ji prasivėrė langą ir nulydėjo žvilgsniu triukšmingą būrį. Šis nuskrido jūros pusėn, link Aspero ir Čiopstado salų. Ir bemat ji išgirdo rykaujant juodąjį strazdą ažuolyne, kur ką tik buvo suvešėjęs gegužis.

To jau buvo per daug, toks graudumas atrodė nepakeliamas. Ji ryžtingai prarijo migdomųjų tablečių.